

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального
процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України
щодо врегулювання питання виплати винагороди викривачу»
(реєстр. № 14274 від 04.12.2025)*

***Анотація.** В інформаційній довідці розглянуто питання законодавчого врегулювання виплати винагороди викривачу корупції у контексті проекту Закону України (реєстр. № 14274 від 04.12.2025) (далі – законопроект). Розглянуто відповідність пропонованих змін чинному Кримінальному процесуальному кодексу України та антикорупційному законодавству, правилам техніки нормопроєктування.*

***Ключові слова:** кримінальне провадження, корупція, викривач, винагорода, обвинувальний акт, прокурор.*

Вступ

Приведення національної правової бази щодо захисту викривачів у відповідність до Директиви (ЄС) № 2019/1937 Європейського Парламенту та Ради від 23.10.2019 про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу¹ відповідатиме заходам, визначеним у Дорожній карті з питань верховенства права², і є одним із завдань України на шляху інтеграції до правового простору Європейського Союзу.

Якісна розбудова інституту викривання в Україні потребує зміни суспільного дискурсу щодо культури викривання, налагодження ефективної взаємодії між усіма антикорупційними органами, залучення свідомих і добросовісних громадян до боротьби з корупцією та надання їм відповідних дієвих і простих механізмів такої боротьби. Належне законодавче визначення правового статусу викривача має винятково важливе значення для подальшої розробки заходів безпеки і гарантій захисту його прав на всіх етапах кримінального провадження.

Саме тому нормативно-правова уніфікація поняття «викривач» та удосконалення механізму виплати винагороди особам, які повідомили про корупцію, є своєчасним і суспільно необхідним кроком.

Основна частина

Законопроект розроблено з метою приведення окремих положень Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) та Закону України «Про запобігання корупції» у відповідність до чинного законодавства та нормативно-правового врегулювання питання щодо виконання рішень судів про виплату винагороди викривачу.

Визнаючи необхідність удосконалення нормативно-правового регулювання інституту викривачів, вважаємо за доцільне зазначити таке.

¹ Directive (EU) 2019/1937 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2019 on the protection of persons who report breaches of Union law. URL: <https://eurlex.europa.eu/eli/dir/2019/1937/oj/eng>

² Дорожня карта з питань верховенства права. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wpcontent/uploads/UA_Dorozhnya_karta_z_pytan_verhovenstva_prava_2.pdf

Законопроектом пропонується нова редакція пункту 16-2 частини першої статті 3 КПК України, відповідно до якої: «викривач – це фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, звернулася із заявою або повідомленням про корупційний злочин до органу досудового розслідування або прокурора, вчинений іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання». Тобто передбачається у КПК України деталізувати зв'язок особи із джерелом інформації, що дає підстави розмежовувати викривача і заявника, та усуває можливість суб'єктивного трактування статусу викривача слідчим/детективом, прокурором.

Така пропозиція усуває розбіжності у визначенні поняття «викривач», наведеного в Законі України «Про запобігання корупції» (абзац 21 частини першої статті 1) та КПК України, які мали негативний вплив на функціонування інституту викривачів: від набуття особою такого статусу до захисту та отримання виплат, а отже, заслуговує на підтримку.

Особливістю кримінально-процесуального статусу викривача є те, що він має право отримати не тільки витяг з ЄРДР (як заявник), але й копію повідомлення Національному агентству з питань запобігання корупції про початок досудового розслідування за участю викривача, підставу початку досудового розслідування та інші відомості, передбачені частиною п'ятою статті 214 КПК України, що підкреслює специфіку статусу викривача порівняно із загальним статусом заявника.

Разом із цим, пропонований законопроект порядок виплати винагороди викривачу викликає зауваження. Так, змінами до статті 130-1 КПК України пропонується надати повноваження Національному агентству з питань запобігання корупції самостійно розраховувати та здійснювати виплату винагороди викривачу, скасувавши існуючу процедуру безспірного списання коштів (частини четверта, п'ята статті 130-1 КПК України), що значно ускладнює реалізацію передбаченого статтею 53-7 Закону України «Про запобігання корупції» права викривача на винагороду і матиме негативний вплив на розвиток інституту викривачів, зокрема в частині залучення громадян до антикорупційної діяльності.

Дотримання інтересів викривача під час виплати винагороди, серед іншого, передбачає закріплене в пункті 9-3 частини першої статті 393 КПК України його право на апеляційне оскарження судового рішення в частині, що стосується його інтересів. Водночас комплексний підхід до законодавчого забезпечення інтересів викривача потребує внесення змін до статті 425 КПК України в частині надання викривачу права бути суб'єктом касаційного оскарження.

Законопроект згідно з вимогами частини першої статті 27 Бюджетного кодексу України та частини третьої статті 91 Регламенту Верховної Ради України потребує фінансово-економічного обґрунтування, оскільки його

положення призведуть до збільшення видатків бюджету за рахунок виплат винагороди викривачам корупції.

Прикінцеві положення законопроекту потребують конкретизації в частині визначення строку набрання законом чинності шляхом встановлення відповідного проміжку часу між оприлюдненням закону та набранням ним чинності. У Доповіді Венеціанської комісії № 512/2009 «Про верховенство права» (the Rule of Law) та Дослідженні Венеціанської комісії «Мірило правовладдя» («Rule of law checklist») складовими вимоги «передбачуваності» закону встановлено проголошення закону ще до його імплементації. Конституційний Суд України в Рішенні від 15.04.2020 № 2-р(П)/2020 відзначив, що в контексті принципу верховенства права важливим є встановлення при внесенні змін до законодавства розумного часового проміжку між офіційним оприлюдненням закону та набранням ним чинності.

Висновки

Удосконалення правового регулювання інституту викривачів передбачає усунення ризиків порушення їх прав у кримінальному провадженні та комплексне унормування питань про виплату винагороди викривачам корупції у кримінальних справах, у тому числі на підставі угод про визнання винуватості.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*